

Ontwerpbegroting 2025

Gemeente Groningen

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen presenteert een sluitende begroting 2025. Een sluitende begroting is een overzicht van de per programma gestelde doelen, activiteiten en bijbehorende financiën, waarbij de geschatte inkomsten en de geschatte uitgaven aan elkaar gelijk zijn. In de voorjaarsbrief is uw raad geïnformeerd over de stand van zaken en de opgaven. Deze zijn door het college integraal afgewogen. De opgenomen intensiveringen zijn per programma inzichtelijk gemaakt. In bijgevoegd raadsvoorstel wordt u gevraagd deze begroting vast te stellen.

Leeswijzer

Via deze interactieve oplegger brengen wij onze doelen en (extra) middelen per programma op hoofdlijnen in beeld. U ziet de verschillende onderwerpen die aan de orde komen links en onder in beeld. Door op een onderwerp te 'klikken' navigeert u door de begroting. Tot slot kunt u navigeren naar de volledige ontwerpbegroting 2025. Door op de knop te klikken wordt u verwezen naar het betreffende programma op de website.

Vanaf 2025 hebben we de paragraaf duurzaamheid in onze documenten uit de begrotingscyclus omgebouwd tot een klimaatparagraaf. De paragraaf is teruggebracht in de hoofdonderwerpen klimaatmitigatie en klimaatadaptatie en bestaat uit de grote doelen en activiteiten die samen ons duurzaamheidsbeleid vormen.

Voorwoord

Voor u ligt een sluitend begrotingsvoorstel voor het jaar 2025. Met de plannen in deze begroting voeren we volop het coalitieakkoord ‘Het begint in Groningen – voor wat echt van waarde is’ uit. Hiermee willen we de groeiende ongelijkheid in onze samenleving op het gebied van wonen, werkgelegenheid, onderwijs, inkomen en gezondheid verkleinen.

We gaan onverminderd door met onze aanpak voor de kwetsbare wijken en kiezen ervoor om regie op de ruimtelijke ordening te voeren, met als doel een goede, groene en gezonde leefomgeving voor onze inwoners. Dit doen we door het stimuleren van de bouw van voldoende beschikbare, duurzame en betaalbare woningen in onze gemeente. Ook investeren we in onze nieuwe beheerstrategie voor onze openbare ruimte, de energietransitie en stellen we klimaat- en groennormen, waarmee we bijdragen aan klimaatadaptatie, circulariteit en biodiversiteit in Groningen.

We hebben de afgelopen jaren meer ruimte voor groen, sporten, spelen en ontmoeten gerealiseerd, met minder ruimte voor geparkeerde auto's en meer voor fietsen. Hier gaan we mee door. Op die manier blijven we investeren in ruimte-efficiënte, schone en gezonde mobiliteit.

We organiseren onze schuldhulpverlening dichterbij onze inwoners en blijven werken aan de sociale basis in onze gemeente. Door nu te investeren willen we de zorgkosten op termijn terugdringen. Dit doen we door het oprichten van een meerjarig fonds waarin we geld beschikbaar stellen voor preventie en transformatie van de jeugdzorg met als doel meer kansengelijkheid voor onze jeugd.

Financiële ontwikkelingen

Met een aantal keuzes en maatregelen zijn we er in geslaagd om een sluitend financieel perspectief te presenteren tot en met 2027. Vanaf 2028 is er sprake van een structureel en olopend tekort. Na het schrappen van de verhoging van de opschalingskorting in de voorjaarsnota resteert er voor gemeenten een korting op het gemeentefonds van 2,3 miljard euro vanaf 2026.

Voor Groningen gaat het dan nog steeds om een korting van ruim 33 miljoen euro. Zonder die korting zijn we in staat om met relatief eenvoudige maatregelen een sluitende meerjarenbegroting op te stellen, waarbij we rekening houden met de jaarlijkse kosten voor de strategische investeringsprojecten voor de komende jaren. Met die korting van het Rijk lukt ons dat vanzelfsprekend niet.

We blijven van mening dat het Rijk gemeenten in staat moet stellen om de gemeentelijke taken op een goede manier uit te kunnen voeren. De structurele financiering door het rijk moet hiervoor toereikend zijn. We blijven daarom, samen met de VNG, in gesprek met het Rijk over het in balans brengen van de gemeentelijke taken en de middelen die we daarvoor krijgen uit het gemeentefonds.

Maar tegelijk moeten we ons voorbereiden op de situatie dat het Rijk de korting op het gemeentefonds niet terugdraait en we genoodzaakt zijn om de korting op te vangen binnen de gemeentebegroting. Daarbij kijken we in eerste instantie naar de taken die we in medebewind voor het Rijk uitvoeren. De komende periode brengen we de mogelijke maatregelen in beeld. Begin 2025 verwachten we uw raad te kunnen informeren over de mogelijke maatregelen gevolgd door de Voorjaarsbrief.

Landelijke ontwikkelingen

Met de recente presentatie van het regeerprogramma en de miljoenennota 2025 van het kabinet Schoof is duidelijk geworden dat er voor gemeenten voorsnog geen verlichting van de financiële nood komt. Het kabinet spreekt mooie woorden over taken en middelen in balans, maar laat het ravijn bestaan. De overgang van alle afzonderlijke specifieke uitkeringen naar het gemeentefonds is positief. Dat dit gepaard gaat met een generieke korting van tien procent omdat het kabinet verwacht dat gemeenten minder kwijt zullen zijn aan verantwoordingskosten is risicovol. De besparing op die verantwoordingskosten is immers nu nog niet gerealiseerd en niet precies in te schatten.

Ook op andere vlakken zijn we kritisch op de plannen van het kabinet, bijvoorbeeld het besluit om te stoppen met de financiering van de Landelijke Vreemdelingenvoorziening en het schrappen van de Spreidingswet. We delen de grote zorgen over de bezuinigingen op het hoger onderwijs.

Voor wat betreft het Deltaplan en als onderdeel daarvan de Lelylijn, zijn we blij dat de gelden daarvoor op de begroting blijven staan van het Rijk. We blijven ons met de partners in de regio inzetten voor de realisatie van het Deltaplan. Daarnaast blijven we ook samen met het Rijk werken aan het realiseren van voldoende woningen en we gaan door met onze inspanningen om de kabinetsreactie op de parlementaire enquête tot uitvoering te brengen.

Nij Begun

In reactie op de parlementaire enquête aardgaswinning Groningen is het kabinet gekomen met 'Nij Begun', een pakket met 50 maatregelen die moeten bijdragen aan het herstel en de toekomst van Groningen. Er wordt hard gewerkt aan de uitwerking van deze maatregelen. In regionaal verband en samen met het Rijk werken we aan deze plannen. De versterkingsopgave blijft onze prioriteit.

We zien toe op een voortvarende uitvoering van het Lokaal Plan van Aanpak door de Nationaal Coördinator Groningen. We bewaken de voortgang en sturen waar nodig bij.

De uitvoering van de versterking in de dorpen is in volle gang. Onze prioriteit ligt bij de integrale aanpak in Woltersum en Ten Post. In Ten Boer komen een aantal projecten tot afronding en andere projecten worden opgestart. In Ten Boer West bereiden we ons voor op grotere sloop-nieuwbouw projecten in 2025. Wat betreft de sociale- en economische agenda zullen de kwartiermakers agenda's opleveren waarmee we een generatielang, 30 jaar, gaan investeren in de brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe. Verder zullen in 2025 de eerste aanvragen voor de aangekondigde isolatie agenda worden gedaan.

Strategische investeringsagenda

De komende jaren hebben we een grote investeringsopgave in gebiedsontwikkeling, cultuur- en sportvoorzieningen, energietransitie en vervanging en verduurzaming. In [de brief over de strategische investeringsagenda](#) en verschillende (technische) sessies met uw raad, hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken bij de betreffende investeringsprojecten en het vervolgproces.

We hebben in de begroting 2025 een structurele financiële reservering opgenomen voor de strategische investeringsagenda. Deze financiële reservering dient ter dekking van de jaarlijkse kosten voor uitvoering van investeringsprojecten die op korte termijn aan uw raad worden voorgelegd. Het is noodzakelijk om de projecten periodiek en in samenhang te beschouwen. Hierbij nemen we uitvoeringskracht in ogenschouw en kijken daarnaast naar mogelijkheden om investeringen goedkoper uit te kunnen voeren door slimme besparingen, optimalisaties, fasering en (her)prioritering.

De projecten in de SIA zijn essentieel voor het op peil houden van het voorzieningenniveau in onze gemeente en de regio, maar ook om onze opgaven als groeiende gemeente waar te kunnen maken. [Verderop in de Begroting in 't kort](#) vindt u meer informatie over de SIA.

Financieel beeld

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

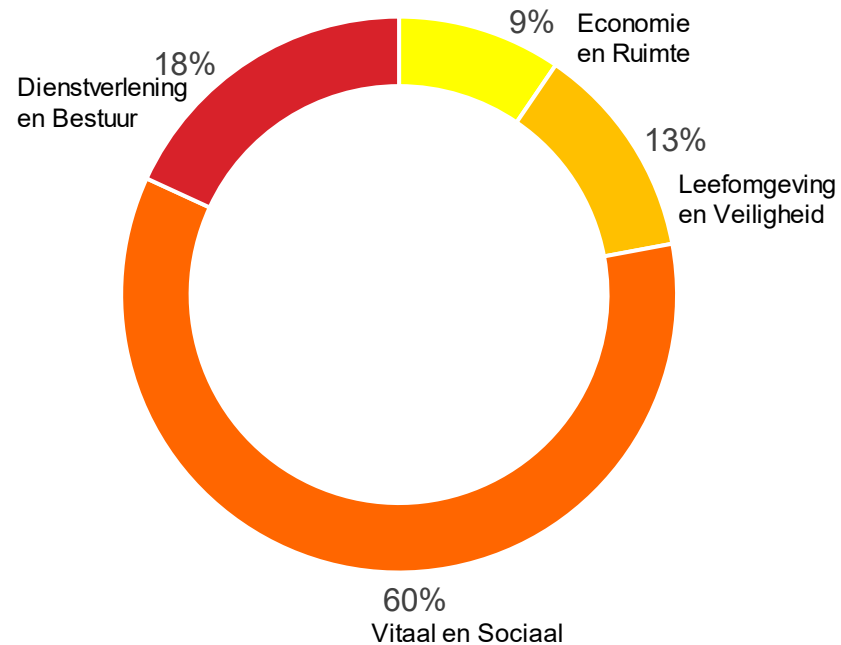
Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

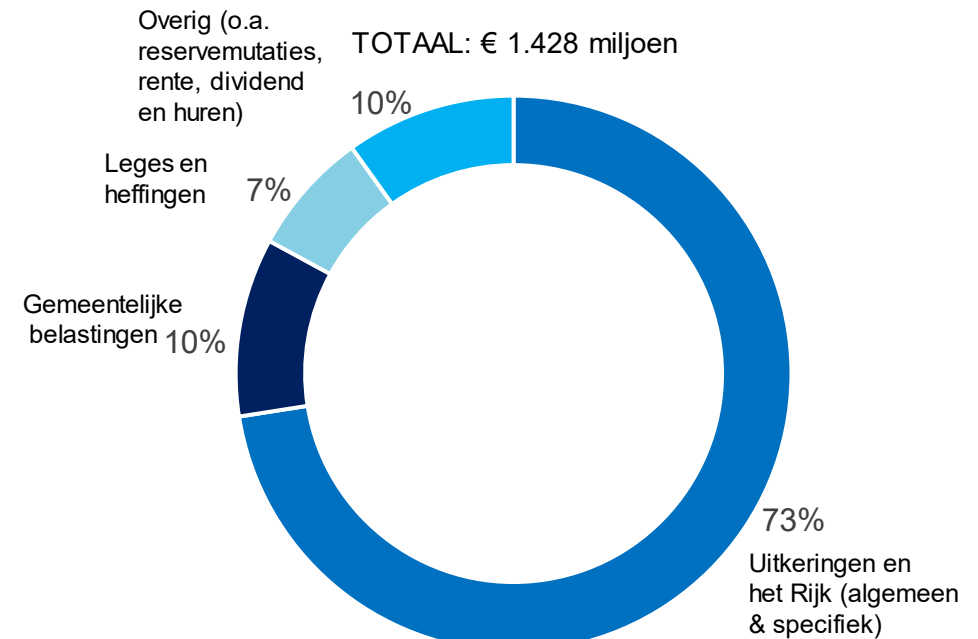
OVERZICHT TOTALE UITGAVEN

TOTAAL: € 1.428 miljoen

OVERZICHT TOTALE INKOMSTEN

TOTAAL: € 1.428 miljoen

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Binnen het overkoepelende programma Economie en Ruimte kiezen wij voor economische groei, een voldoende en evenwichtige woningvoorraad met kwaliteit binnen de gemeente en in wijk en dor, alsmede de bereikbaarheid van onze gemeente. We blijven werken aan een toename van ruimte-efficiënte, schone en gezonde manieren om je te verplaatsen.

Economie en werkgelegenheid

Wij zetten ons in voor het stimuleren van economische groei en werkgelegenheid die bijdragen aan groene en eerlijke brede welvaart. Wij geven hiermee uitvoering aan [de Economische Agenda 2023-2026](#), [de Uitvoeringsagenda circulaire economie](#) en [de Strategie werklocaties](#). Wij spelen in op kansen die uit grote maatschappelijke ontwikkelingen voortkomen en die aansluiten op Groningse sterktes en onze maatschappelijke doelstellingen. Daarom concentreren wij ons op het stimuleren van bedrijvigheid, duurzame groei en waardevolle werkgelegenheid op het gebied van groene energie, gezondheidszorg en life sciences, digitalisering, circulariteit, impact ondernemen, vrijetijdseconomie en eiwit- en voedseltechnologie. Dit doen we niet alleen. We zoeken uitdrukkelijk samenwerking met belanghebbenden uit het bedrijfsleven, onderwijs- en onderzoeksinstellingen, en andere overheden.

De gemeente groeit en haar economie groeit mee. We investeren in de economie van de toekomst door onze kenniseconomie en innovatie-ecosystemen te verstevigen, onder meer met campusontwikkeling; door het uitbreiden van ons netwerk en het ontwikkelen van projecten met internationale partners; door onze voorraad bedrijventerreinen op peil te houden en toekomstbestendig te maken; door wonen en werken in nieuwe en oude gebiedsontwikkeling optimaal te combineren en door te investeren in de verblijfskwaliteit in onze binnenstad en wijkwinkelcentra.

Tegelijk loopt (ook) de Groningse economie tegen randvoorwaardelijke grenzen aan. Ruimte, personeel, stroom, water en grondstoffen worden steeds schaarser. Dit vraagt om innovatieve oplossingen en een nieuwe kijk op de economie en de arbeidsmarkt, waarin we verwachten dat lokaal ondernemerschap en korte keten aanpak een steeds belangrijker rol gaat vervullen.

Mobiliteit

We blijven werken aan een toename van ruimte-efficiënte, schone en gezonde manieren om je te verplaatsen door groei van het aandeel voetgangers, fiets en openbaar vervoer en afname van het aandeel auto's. Met als doel: herwinnen van de openbare ruimte, het verminderen van de CO2 uitstoot

en realiseren van een gezondere leefomgeving. Dit doen we conform ons [Uitvoeringsprogramma Doorwaadbare Stad 2022-2026](#), één van de concrete uitwerkingen van [de Mobiliteitsvisie](#).

We geven voorrang aan innovatie en schone vormen van personen- en goederenvervoer. Het invoeren van de zero-emissiezone voor bedrijfs- en vrachtauto's in de binnenstad op 1 april 2025 is één van de belangrijke stappen die we hierin zetten. Zo zorgen we voor schonere lucht. We plaatsen extra fietsenrekken en vlonders en investeren in nieuwe fietsenstallingen aan de Herestraat en de Westerhaven. Ook verkennen we de mogelijkheden voor nieuwe inpandige of ondergrondse fietsenstallingen in het westelijke gedeelte van de binnenstad.

Om de fietsveiligheid in onze gemeente te verbeteren, blijven we werken aan concrete projecten die het aantal verkeersslachtoffers moet terugdringen. Voorbeelden van deze projecten zijn het verbeteren van fiets- en voetgangersoversteken van drukke autoroutes en het verbeteren van de verkeersveiligheid in de dorpen. Naast fysieke maatregelen die de verkeersveiligheid moeten verbeteren, blijft ook verkeerseducatie ook in 2025 een belangrijk speerpunt binnen ons [verkeersveiligheidsbeleid](#).

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

We zetten belangrijke vervolgstappen in de planvorming voor de Lelylijn en blijven aangehaakt bij de processen rond de verbetering van bestaand spoor, de Nedersaksenlijn en de Wunderline. Met Rijk, Provincie Groningen en OV-bureau Groningen-Drenthe werken daarnaast verder aan de toekomstige bereikbaarheid van Suikerzijde per openbaar vervoer. Ook gaan de werkzaamheden aan de ombouw van het Hoofdstation in het kader van Groningen Spoorzone onverminderd door.

Samen met de verschillende wijkinitiatieven en de Werkgroep Toegankelijk Groningen werken we aan de doorontwikkeling van het wijkvervoer. Ten aanzien van de Paddepoelsterbrug en de Gerrit Krolbrug zijn flinke stappen gezet. Samen met Rijkswaterstaat werken we in 2025 aan de definitieve ontwerpen van beide bruggen en de bijbehorende planologische procedures.

Tot slot wordt in 2025 de laatste hand gelegd aan het project Aanpak Ring Zuid (ARZ). Het gaat dan vooral om werkzaamheden op het onderliggende wegennet.

Wonen

Het aantal huishoudens in Groningen blijft de komende jaren groeien en we hebben een flinke bouwopgave voor verschillende

woningbouwsegmenten en categorieën. We koersen op circa 1.500 nieuwbouwwoningen per jaar. Een deel van deze woningen komt op de locaties Suikerzijde, De Nieuwe Held, Stadshavens, Reitdiepzone en Meerstad. Maar er worden ook woningen toegevoegd in bestaande wijken door verdichting en transformatie. Ook worden er in 2025 sociale huurwoningen toegevoegd (in onder meer Helpman, Selwerd, Meerstad, Europapark, Beijum en Ten Boer). Verder herprogrammeren we bestaande nieuwbouwprojecten, waarbij geplande (middel)dure huurwoningen omgezet kunnen worden naar betaalbare koopwoningen. Dit sluit aan op [de Strategische Woningbouwprogrammering](#).

Daarnaast stellen we in 2025 ontwikkelprogramma's op om gehoor te geven aan de behoefte om meer (betaalbare) woonruimte in de dorpen te realiseren. Met de uitvoering van deze ontwikkelprogramma's geven we duidelijke kaders voor wooninitiatieven, passend bij de vraag, schaalgrootte en uitstraling van een dorp. In 2025 focussen we ons op een aantal (nieuwe) doelgroepen, namelijk (zorgbehoevende) ouderen en kwetsbare bewoners. In [de Woonzorgvisie en bijbehorende uitvoeringsagenda](#) gaan we hier verder op in. We werken verder aan het toevoegen van woningen voor ouderen en kwetsbare groepen. Hierbij ligt de nadruk op het toevoegen van geclusterde woningen.

Daarnaast hebben we aandacht voor groepen die anders (willen) wonen. Met het startpunt wooncoöperaties stimuleren we bijvoorbeeld woningbouw door wooncoöperaties.

Netcongestie

Doordat het elektriciteitsnet steeds voller raakt, worden er door Enexis sinds eind 2023 geen nieuwe aansluitingen voor grootverbruikers meer afgegeven. De verwachting is dat deze situatie minimaal zeven jaar gaat duren, totdat de netverzwaring is uitgevoerd. Netcongestie raakt veel van onze verduurzamingsopgaven en geplande mobiliteits- en woningbouwontwikkelingen. Bij veel ontwikkelingen in 2025 en daarna zal netcongestie een bepalende en soms zelfs leidende factor zijn.

Op dit moment maken wij de consequenties en risico's die netwerkcongestie heeft voor de gemeente Groningen inzichtelijk en gaan we na hoe we zo goed mogelijk kunnen omgaan met de consequenties van netwerkcongestie. De focus ligt op de verzwaring van het elektriciteitsnet. Dit doen we door te kijken hoe we als gemeente de netbeheerders zo goed mogelijk kunnen faciliteren (onder andere door het zo snel mogelijk afgeven van vergunningen). Ook experimenteren we met innovatieve oplossingen; hierbij valt denken aan energiehubs en innovatieve netwerken.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Rekening 2023	Actuele begroting 2024	Primitieve begroting 2025
Baten	64,6	75,6	70,9
Lasten	104,2	145,3	136,1
Totaal Programma 1 Economie en Ruimte	- 39,6	- 69,7	- 65,2

Intensiveringen 2025

(bedragen x € 1 duizend)

Verhuizing Algemene Fiets Afhandel Centrale (AFAC)	113
Omgevingswet	1.153
Energietransitie ambitie CO ₂ -neutraal 2035	3.000
Reisinformatiesysteem hoofdstation (DRIS)	200
Ontwikkelbedrijf	500
Totaal programma Economie en Ruimte	4.966

Dit programma richt zich op aangename en veilige buurten en dorpen, waarbij we een extra investering doen in de Noordelijke wijken. Een goede inrichting van de openbare ruimte en goed beheer en onderhoud zorgen voor een buurt en dorp waar het fijn wonen, werken en verblijven is.

Kwaliteit van de leefomgeving

De uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen 2050, het Groninger Water- en Rioleringsplan, het Groenplan Vitamine G en de GES (gemeentelijke ecologische structuur) vormen onze basis voor een klimaatbestendige en biodiverse gemeente. In 2025 werken we verder aan de urgente wateroverlastlocaties, stellen we een nieuw bomenbeleidsplan vast en starten we met het instellen van klimaat en groennormen. Daarnaast blijven we inwoners betrekken en activeren om te ontsteden en te vergroenen door onder andere Steenbreek, subsidies en Duurzaam Groningen. De GES (gemeentelijke ecologische structuur) is onze kraamkamer en zorgt voor een robuust netwerk waarbinnen planten en dieren kunnen verblijven en verplaatsen.

Met onze nieuwe beheerstrategie die in het voorjaar van 2025 aan uw raad ter vaststelling wordt aangeboden, willen we in het beheer van de openbare ruimte substantieel bijdragen aan de

doelen die we ons hebben gesteld met betrekking tot klimaatadaptatie, circulariteit, energietransitie, biodiversiteit en inclusiviteit.

Om de doelstelling Groningen Afvalvrij 2030 te behalen, zoeken we de samenwerking op met inwoners, organisaties in de wijken, bedrijven en woningbouwcorporaties. In 2025 zetten we nog meer in op gedrag om delen, lenen, repareren, hergebruiken en bewust kopen, te stimuleren. Ook doen we verder onderzoek naar zwerfvuil dat drijfvuil wordt en de juiste aanpak om dit te voorkomen. De nieuwe middelen voor zwerfafval vanuit de landelijke Single-Use Plastic-regeling bieden kansen om zwerfvuil te voorkomen. Ook in 2025 zetten we ons via Groningen Schoon Dankzij Mij-acties in voor bewustwording en betrokkenheid bij zowel jonge als oudere inwoners met als doel een schone leefomgeving te behouden.

Met behulp van de lancering van de grondstoffencatalogus in 2024 en meerdere hubs zoals de Circulariteitshub en de Textielhub gaan we in 2025 meer innovaties en gesloten ketens realiseren rondom andere grondstofstromen en zorgen we voor meer hergebruik van onze grondstoffen.

Landelijk gebied

De Agenda Landelijk Gebied vormt de basis voor de beoogde transitie in het landelijk gebied van de

gemeente. Speerpunten zijn het stimuleren van kringlooplandbouw, kortere voedselketens, verbeteren van het aantal plant- en diersoorten, aandacht voor klimaatverandering en verbeteren van dierenwelzijn.

Gemeenten hebben een bescheiden rol in de transitie van het landelijk gebied, Rijk en provincie zijn primair verantwoordelijk. Via de ruimtelijke ordening kan de gemeente sturen op bepaalde ontwikkelingen. Zo gaan we in 2025 een beleidskader voor vrijkomende agrarische bebouwing maken. Leegstand van agrarische erven leidt tot verval, ongewenste activiteiten en verloedering van het landelijk gebied. Een kader kan, mits goed afgewogen, ruimte geven aan andere niet-agrarische functies op boerenerven. Daarnaast kan de gemeente voorwaarden meegeven aan onze pachtgronden. Per 2025 verbieden we bestrijdingsmiddelen en kunstmest op de gemeentelijk uit te geven pachtgronden.

We gaan in 2025 verder met agrarische bedrijfsbezoeken en ondersteunen initiatieven van onderop, zoals een proeftuin met nieuwe eiwitgewassen voor humane consumptie. Samen met de ondernemers verkennen we welke mogelijkheden er zijn voor het verduurzamen van de landbouw, met herstel van klimaat, natuur en

water, en met bestaanszekerheid voor het agrarische bedrijf. De extra middelen die het Rijk heeft toegezegd voor Agrarisch Natuurbeheer kunnen helpen bij het realiseren van deze doelen. Op basis van deze gesprekken maken we in 2025 een uitvoeringsagenda/routekaart toekomstgerichte landbouw.

Om het verdienvermogen van de agrarische ondernemers te verbeteren en om de verbinding tussen de producent en lokale consument te versterken, willen we een korte-voedselketen-voorziening faciliteren. In 2025 werken we hiervoor samen met agrarische ondernemers, de provincie en Fascinating. Gezamenlijk onderzoeken we de kansen voor korte voedselketens.

Eiwittransitie

In 2025 voeren we de activiteiten, projecten en onderzoeken uit, zoals beschreven in [de uitvoeringsagenda voedsel- en eiwittransitie \(2024-2026\)](#). Hiermee willen we de voedseltransitie op lokaal niveau aanjagen. Ons doel is een gezonde, duurzame en meer plantaardige voedselproductie, -consumptie en -omgeving. We ontwikkelen een systeem om de doelstellingen uit [de routekaart voedsel- en eiwittransitie](#) te monitoren. Gezamenlijk met partijen uit de voedselketen zetten we projecten op, bijvoorbeeld rondom de thema's 'voedselhubs' en 'korte-keten'.

We organiseren regelmatig bijeenkomsten om kennis uit te wisselen en partijen aan elkaar te verbinden. Tot slot werken we landelijk samen met gelijkgestemde gemeenten via de City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving. Zo delen we kennis en ervaringen en vergroten we onze slagkracht.

Veiligheid

De aanpak van ondermijning is één van de belangrijkste prioriteiten. Hennepteelt, drugshandel en misstanden met vastgoed zijn de voornaamste verschijningsvormen van ondermijnende criminaliteit binnen onze gemeente. We maken de gemeente zo onaanvaardbaar mogelijk voor mensen met slechte bedoelingen. Dat doen we niet alleen lokaal, maar ook regionaal. We versterken de weerbaarheid van inwoners en breiden de reikwijdte van onze integriteitstoetsen uit, bijvoorbeeld naar de inkoop van zorg in het sociale domein. We werken aan een preventieve aanpak ter voorkoming van ondermijning op bedrijventerreinen. Dat doen we nooit alleen, maar altijd in nauwe samenwerking met onze partners.

Groningen is door het Rijk aangewezen als één van de zeven hotspots waar relatief veel meldingen of incidenten zijn op het gebied van personen met onbegrepen gedrag. Hierdoor ontvangen we extra rijksmiddelen waarmee we een gerichte aanpak opzetten. We experimenteren met straattriage, ontwikkelen een stedelijke vroegsignaleringstafel

en zorgen voor een adequate opvolging van zorgmeldingen die onze Stedelijke WIJ-teams ontvangen van de politie. Één van deze hotspots is het Gele Loper gebied in onze binnenstad.

We ontwikkelen onze intensieve persoonsgerichte aanpak gericht op de zwaardere doelgroep jeugd verder door. Zo willen we recidive voorkomen en verminderen. We signaleren risicogedrag onder jongeren zo vroeg mogelijk zodat we meer kans hebben om met preventieve maatregelen succesvol bij te kunnen sturen. We helpen jongeren om andere, betere en positievere keuzes te maken in het leven. Dat doen we onder andere door ogen en oren in de wijken te organiseren en de inzet van jongerenwerkers en jeugdboa's te optimaliseren.

Ook gaan we aan de slag met een gerichte aanpak ter bevordering van veiligheid in en rond scholen, samen met scholen en alle overige betrokkenen. We zetten hierbij in op thema's als drugs, wapenbezit, de online leefwereld en online criminaliteit.

Tot slot maken we ons hard voor een goede balans tussen levendigheid en leefbaarheid rondom evenementen door passende voorwaarden te stellen aan onder andere locatie, tijdstip en duur van evenementen en door op te treden bij overlast.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Rekening 2023	Actuele begroting 2024	Primitieve begroting 2025
Baten	81,2	81,4	84,9
Lasten	161,1	168,2	179,1
Totaal Programma 2 Leefomgeving en Veiligheid	- 79,9	- 86,8	- 94,3

Intensiveringen 2025

(bedragen x € 1 duizend)

Bodeminformatiebeheer op orde en toekomstbestendig	260
Vervangingsinvesteringen en groot onderhoud	113
Formatie milieubeleid	100
Waardengestuurd beheer leefomgeving	495
Voedseltransitie, landelijk gebied	100
Formatie voedseltransitie, landelijk gebied	113
Totaal programma Leefomgeving en Veiligheid	1.181

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

In dit programma werken we langs twee lijnen aan het verbeteren van de leefkwaliteit van onze inwoners: We zorgen voor de randvoorwaarden voor een sociale infrastructuur en zorgen er daarnaast voor dat onze inwoners gebruik kunnen maken van sociale voorzieningen.

Werk en Inkomen

We willen meer bestaanszekerheid voor alle inwoners en vinden het van groot belang dat iedereen een goede kwaliteit van leven heeft. Daarom streven we naar zo veel mogelijk financiële zelfredzaamheid, waarbij niemand onder het (economisch) bestaansminimum hoeft te komen en mee kan doen in de samenleving. Daarom blijven we investeren in groepen inwoners die extra ondersteuning nodig hebben om de stap naar (betaald) werk te maken. Ons doel is om via Werk in Zicht 20.000 inwoners te bereiken en een (ontwikkel)stap te laten zetten richting werk. Ook richten we in 2025 het Regionale Werkcentrum in. Daarin maken we gebruik van de verschillende fondsen en programma's, zoals het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, het Just Transition Fund, Human Capital Agenda en NPG-werken aan ontwikkeling.

Met het Werk- en Ontwikkelprogramma investeren we in de ontwikkeling van inwoners naar werk.

Aangezien we het laatste jaar van de looptijd van het programma in gaan, treffen we voorbereidingen om deze werkwijze op de lange termijn te kunnen borgen. Daarnaast werken we door aan onze gebiedsgerichte werkwijze voor werk en participatie en gaan we nauwer samenwerken met inkomensdienstverlening en schuldhulpverlening.

De basisbaan biedt werk en bestaanszekerheid voor een belangrijke groep in onze samenleving die niet op de reguliere arbeidsmarkt terecht kan. In 2025 willen we in totaal 250 basisbanen gerealiseerd hebben. op dit moment faciliteren we 151 basisbanen (peildatum september 24'). In Europa is veel belangstelling voor de basisbaan. We delen onze kennis en ervaring hierover met andere lidstaten.

Tot slot geven we in 2025 verder uitvoering aan ons uitvoeringsplan Schuldhulpverlening 2024-2025 en het uitvoeringsprogramma Brede Aanpak Armoede en Schulden. Dit doen we door onder andere onze schuldhulpverlening dichterbij de inwoner te organiseren en Kansrijk Groningen te continueren. Met het project Regelingenwoud maken we gemeentelijke (minima)regelingen eenvoudiger en toegankelijker en gaan we het niet-gebruik van regelingen tegen.

Onderwijs

We willen voor alle kinderen een omgeving creëren die ruimte biedt om de eigen talenten te ontdekken en te ontwikkelen. In onze gesprekken met onderwijspartners hebben we extra aandacht voor onderwerpen als personeelskrachte, de groei van het speciaal onderwijs en de druk op de jeugdhulp.

In 2025 voeren we de 17 onderwerpen zoals opgenomen in de uitvoeringsagenda van het Maatschappelijk Akkoord uit, met daarin bestaande programma's zoals de brugfunctionaris en de verlengde schooldag en nieuwe onderwerpen zoals uniforme afspraken over de aanmeldprocedure in het primair onderwijs, schoolkosten en onder- en overadvisering.

Ook voeren we de plannen uit het Scholenplan Gro Up uit (actualisatie 2024-2039). Gro Up stuurt op zowel de fysieke kant van de onderwijshuisvesting, zoals de capaciteit en kwaliteit van de gebouwen, als op het vergroten van de kansengelijkheid, het tegengaan van de (onderwijs)segregatie en het behalen van de doelstellingen uit de onderwijsagenda. We starten in 2025 met meerdere trajecten uit het plan en richten ons op de oplevering van de Bisschop Bekkersschool met gymzaal (Paddepoel) en de Brinkschool met gymzaal (Haren). In 2025 maken we samen met de regiogemeenten, het onderwijs en de arbeidsmarktregio een nieuw plan voor de regionale aanpak VSV.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Dit plan dienen we, nadat het bestuurlijk is vastgesteld, in bij het ministerie OCW. Hierbij gaan we uit van de nieuwe Wet “Van school naar duurzaam werk”. De uitvoering van dit plan start in september 2025. Met het nieuwe thuiszitterspact 2025-2029 zetten we ons onverminderd in zodat geen enkel kind langer dan drie maanden thuiszit zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg.

Welzijn, gezondheid, zorg en diversiteit
Sociale Basis

In de overkoepelende nota ‘De sociale basis, voor elkaar’ 2023-2026 beschrijven we het belang van een sterke samenhang in de samenleving, in de wijken en dorpen van onze gemeente. Door het versterken van de bestaande, herkenbare sociale thema’s, ondersteunen we het werken aan een sterke samenhang en werken we aan het versterken van de sociale basis. We hebben beleid of ontwikkeld of opnieuw vastgesteld. Daarvoor werken we aan de negen actielijnen; sociaal-culturele accommodaties, ouderen (inclusief dementie), eenzaamheid, mantelzorg, vrijwilligerswerk, sociaal werk, bewonersorganisaties, bewonersinitiatieven en de doorgaande dialoog. De actielijnen mantelzorg, eenzaamheid, vrijwilligers en sociaal-culturele accommodaties en het uitvoeringsprogramma ouderen zijn volop in de uitvoering.

We willen voortdurend in gesprek blijven met inwoners en onze samenwerkingspartners. De benadering van de bewoner centraal stellen en daarbij gebiedsgericht te werk gaan, dicht bij de inwoners. Vervolgens een goede afstemming in het gebied tussen inwoners en partners. Fysieke contactmomenten met de gemeente worden door zowel de bewoners(organisaties) als de accommodaties op prijs gesteld.

Gezondheid en preventie

De gezondheidszorg en GGZ worden steeds duurder en wachtlijsten worden langer. Ook in Groningen zien we grote uitdagingen op het gebied van bijvoorbeeld mentale gezondheid en middelengebruik. Om deze uitdagingen aan te gaan is een omschakeling in denken in preventie hierbij noodzakelijk. Het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) vragen om een andere manier van kijken naar en werken aan onze uitdagingen in het sociaal en medisch domein. Met het IZA streven we naar een regionale samenwerking waarbij de noodzakelijke transformatie van zorg naar preventie moet worden bewerkstelligd. Het GALA geeft richting aan lokale keuzes op het gebied van sport, gezondheid en sociale basis. Beide akkoorden hebben een specifieke uitkering (SPUK) om inhoud en uitvoering te geven aan de plannen die in het regioplan (IZA) en regioplan mentale gezondheid, behorende bij de

regiovisie en het lokale plan van aanpak (GALA) zijn beschreven. Beide akkoorden zijn gestart in 2023 en lopen t/m 2026. Vanuit deze akkoorden werken we aan het inrichten van vijf ketenaanpakken: Kansrijke Start, de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI), Kinderen op Gezond Gewicht, Valpreventie en Welzijn op Recept (WoR).

Jeugdhulp

Wij willen dat onze kinderen en jongeren in de gemeente Groningen zonder zorg(en) en met gelijke kansen kunnen opgroeien en zich vrij en veilig kunnen ontwikkelen. Het mentale welzijn van kinderen en jongeren is steeds meer onder druk komen te staan. De aanpak voor hulp en ondersteuning is in Groningen laagdrempelig, zo thuis en lokaal mogelijk rondom het kind en het gezin georganiseerd. De ontwikkeling van de Basis jeugdhulp, georganiseerd door WIJ Groningen, draagt hieraan bij. Voor het komende jaar zien we kansen om de individuele jeugdhulp te verminderen door te investeren in preventie en verdere transformatie en collectivieren van de jeugdhulp.

Doorbraakmethode

We werken verder aan de borging van de werkwijze van Doorbraaknetwerk Groningen. Zodat deze manier van werken onderdeel wordt van de reguliere werkwijze van professionals in onze gemeente.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Dit doen wij door in te zetten op communicatie, medewerkers te scholen en te ondersteunen om te kunnen werken met deze werkwijze en het lerend netwerk uit te breiden.

Daarnaast borgen we de processen om domein- en organisatie overstijgend maatwerk te kunnen faciliteren en hiervan te leren.

WIJ Groningen

In 2025 gaat WIJ Groningen verder met de doorontwikkeling van haar dienstverlening aan inwoners. Het doel hierbij is passende ondersteuning te bieden, die zoveel mogelijk is gericht op normaliseren en op duurzame oplossingen met de beschikbare capaciteit. Dit gaan we doen door meer verscheidenheid in het aanbod in buurten en wijken aan te bieden, afhankelijk van de samenstelling van de wijk en de vraag van de inwoner.

Ook treffen we voorbereidingen voor een nieuwe overeenkomst voor het gebiedsondersteunend netwerk (GON = dagbesteding, individuele begeleiding en kortdurend verblijf), de woonaanpassingen en het collectief vervoer.

Diversiteit

In 2025 krijgt de realisatie van de twee slavernijmonumenten -die verwijzen naar het WIC- en VOC slavernijverleden van de gemeente- vorm

En gaat de uitvoering van het actieplan antiracisme een prominente rol spelen. In 2025 staat verder ook het tegengaan van grensoverschrijdend gedrag hoog op de maatschappelijke agenda.

Nieuwkomers

Op 17 juni 2024 is de bestuursovereenkomst over de opvang van asielzoekers, Oekraïense ontheemden en flexibele huisvesting van statushouders ondertekend tussen de Groninger gemeenten en het ministerie van Justitie en Veiligheid. Deze overeenkomst regelt de voorgenomen opvangcapaciteit van de genoemde doelgroepen tot en met 31 december 2025. Specifiek voor onze gemeente vangen we in totaal circa 1000 asielzoekers op en ruim 900 Oekraïense ontheemden in een gemeentelijke opvanglocatie.

Zorg en Veiligheid

De focus van Zorg en Veiligheid ligt op een aantal thema's. Zoals het prostitutiebeleid, de aanpak mensenhandel, huiselijk geweld en kindermishandeling, jeugd en veiligheid, voor- door- en nazorg detentie, personen met onbegrepen gedrag en de ketenveldnorm. We willen voorkomen dat kwetsbare inwoners vastlopen en daardoor tussen wal en schip vallen. Daarom maken we met de betrokken (zorg)instanties en de politie een samenhangende aanpak. Daar blijven we extra in investeren.

We blijven sekswerkers ondersteunen zodat zij hun werk veilig en gezond kunnen uitvoeren en bieden extra hulp aan uittredders, in de vorm van het overweeghuis. Bij de aanpak mensenhandel focussen we op preventie, signalering, handhaving, veiligheid en zorg. We werken aan een integrale programma-aanpak van seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting.

Als gevolg van de toenemende druk op de vrouwenopvang hebben we besloten extra middelen ter beschikking te stellen. Daarmee waarborgen we de veiligheid van deze vrouwen en hun kinderen.

Maatschappelijke opvang en beschermd wonen

We vertalen de landelijke ambitie: "In 2030 geen dakloosheid meer" in een regionale en lokale visie waarin staat hoe we dakloosheid in Groningen willen voorkomen en tegengaan. En dat is: wonen eerst. Door preventief meer, slimmer en integraler in de keten samen te werken voorkomen we dat mensen in dakloosheid terecht (dreigen te) komen. Voor de mensen die al dakloos zijn zoeken we naar (on)conventionele oplossingen om een stabiele woonplek te realiseren.

Rondom het thema Beschermd Wonen werken de Groninger gemeenten samen via het regionale programma BW&O. We werken hierin gezamenlijk aan de transformatie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis. Hierin zijn diverse regionale en lokale acties in gang gezet.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Sport en bewegen

Onze gemeente blijft groeien en dat betekent dat de vraag naar sport- en beweegvoorzieningen toeneemt. We willen de sportvoorzieningen laten meegroeien met de gemeente en daarbij rekening houden met bestaande capaciteitsknelpunten. Het sportlandschap verandert eveneens en de veranderende behoefte aan sport- en beweegvoorzieningen maakt dat het van belang is om ook kwalitatief goed te kijken naar het huidige sportareaal. Hiervoor werken we in 2025 aan de uitvoeringsagenda van het Masterplan (door)ontwikkeling Sportvoorzieningen 2037. Bouwstenen hiervoor zijn onder andere [de Sport en Bewegvisie 2021+](#) 'Sportief Kapitaal voor iedere Groninger', [het Capaciteitsonderzoek Sportaccommodaties 2023](#), [het IABB](#) en [de Urban Sports Agenda](#).

In de uitvoeringsagenda komt onder andere aandacht voor de ontwikkeling van een sport- en beweegpark in Meerstad, maar ook voor de verbetering en/of vervanging van bestaande sportvoorzieningen, ook in de openbare ruimte. Voor het bepalen van de opgaven voor de begroting 2025 kijken we naar de investeringen die onderdeel zijn van de uitvoeringsagenda waarover in de komende twee jaar een besluit moet worden genomen. Voor de nieuwbouw van sportcentrum Kardingje (als onderdeel van de Vitaliteitscampus) leveren we in het eerste

kwartaal van 2025 een separaat investeringsvoorstel aan.

We gaan in 2025 door met de uitvoering van meerdere projecten waar ons sportief kapitaal uit bestaat. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van buurtsportcoaches, het Jeugd- en Volwassenfonds Sport & Cultuur en het actieplan Sociale Veiligheid. Tot slot continueren we samen met onze partners de uitvoering van het Actieplan Sociale Veiligheid in de sport en proberen we lastig te bereiken doelgroepen te laten sporten door middel van 'Sportwijken' in Lewenborg, Beijum, Ten Boer, Selwerd en Oude Wijken met middelen uit de GALA-regeling, het Sportakkoord en NPG.

Cultuur

Voor de periode 2025-2028 is [een nieuwe cultuurnota](#) opgesteld, in samenwerking met de provincie Groningen. Middels de cultuurnota leggen we vast welke culturele instellingen we de komende 4 jaren subsidiëren. Daarnaast is het tevens het uitvoeringsplan waarin staat wat wij als gemeente zelf gaan doen om onze ambities uit de kadernota vorm te geven. Een belangrijk speerpunt is hernieuwde aandacht en inzet op de bedrijfsmatige gezondheid, vertaald naar de drie culturele codes goed bestuur, diversiteit en inclusie en de Fair Practice Code (eerlijke betaling). Waarbij deze laatste een centrale rol speelt.

Ook willen we vernieuwing in de sector stimuleren, zowel in organisaties, projecten als in samenwerkingen. We continueren onze inzet om met cultuur meer jongeren te bereiken, voornamelijk via de Open Studio's. Dit past binnen de bredere aandacht die er is voor de maatschappelijke relevantie en waardevolle impact van kunst en cultuur.

Een aantal van onze culturele instellingen zitten in financieel zwaar weer. Door sterke kostenstijgingen zien de instellingen hun financiële buffers krimpen. Er is voor dit jaar een transitiefonds in het leven geroepen waar instellingen onder voorwaarden aanspraak op kunnen maken om hun bedrijfsvoering te actualiseren.

Evenementen

We maken het evenemententerrein Stadspark fysiek en qua regelgeving gereed voor evenementen uit het topsegment. Daarnaast stimuleren wij blijvend groene energie op evenementen, we stimuleren duurzaam vervoer en werken aan een zo hoog mogelijke circulariteit uit water- en afvalstromen.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Financiële toelichting

<i>(bedragen x € 1 miljoen)</i>	Rekening 2023	Actuele begroting 2024	Primitieve begroting 2025
Baten	276,4	275,0	292,4
Lasten	806,3	810,4	853,9
Totaal Programma 3 Vitaal en Sociaal	- 529,9	- 535,4	- 561,5

Intensiveringen 2025

<i>(bedragen x € 1 duizend)</i>	
Basisbanen: loonontwikkeling & externe bijdragen	854
Formatie uitvoeringskosten statushouders Thuisin050	908
Opvangen binnen meerjarenbegroting Werk & Participatie	-594
Formatie en uitvoeringsbudget afspraakbanen	651
Tijdelijke extra instroom Nieuw Beschut	458
Loonkostensubsidie	1.500
Bijzondere bijstand	1.062
Individuele inkomstenstoeslag	200
Studietoeslag	925

(bedragen x € 1 duizend)

Formatie ontzorgen statushouders	500
Armoederegelingen en voorzieningen	100
Jeugdzorg	4.500
Extra rijksbijdrage jeugdhulp (advies deskundigencie.)	-1.500
Preventie en transformatie jeugdzorg	4.343
Maatschappelijk opvang en vrouwenopvang	1.050
Ruimte budget voor gesubsidieerde instellingen	-1.050
Huiselijk geweld	600
Openlucht zwembad Ten Boer	80
Openlucht zwembad Hoogkerk	70
Zwembad Scharlakenhof Haren	500
Inkomsten begroting Sport050	230
Verandering rijksbeleid SPUK Sport	134
Sportcentrum Noord	146
Inhaalslag waardering personeel Sport050	229
Monument slavernijverleden	400
Huisvesting buurtvereniging De Kreukelhof (Hoogkerk)	60

Vervolg volgende pagina

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

Vervolg

Intensiveringen 2025

(bedragen x € 1 duizend)

Accres gesubsidieerde instellingen	-1.800
Ruimte budget voor gesubsidieerde instellingen	1.800
Reservering gesubsidieerde instellingen	-1.500
Ruimte reserve accres instellingen	1.500
Cultuurnota	500
Reservering gesubsidieerde instellingen	-500
Totaal programma Vitaal en Sociaal	16.356

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstvaerlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

In dit programma staat de dienstverlening aan onze inwoners en de ondersteuning van het bestuur en de organisatie centraal. Daarnaast verantwoorden we de algemene inkomsten zoals het gemeentefonds en belastingen, evenals de baten en de lasten van de bedrijfsvoering.

Dienstvaerlening

De belangrijke taak die in 2025 voor ons ligt is het integraal inrichten en beheren van onze dienstverlening. Hiervoor gaan we vanuit de visie op dienstverlening en de Groninger Digitale Ambities aan de slag met een drietal sporen. Dit zijn het doorontwikkelen van ons inwonersportaal Mijn Groningen, het aanscherpen van onze regie op onze websites (zodat ze niet alleen herkenbaar en doelmatig zijn voor onze inwoners, maar ook allemaal voldoen aan privacy-, toegankelijkheids-, en veiligheidswetgeving) en het vernieuwen van ons digitale dienstverleningssysteem.

Daarnaast blijft ons doel om het fysieke inwonerscontact meer betekenisvol te maken. Het doel is om de ervaring van de inwoner te verbeteren en de processen van burgerzaken te laten aansluiten bij de behoefte van inwoners. In vervolg op 2024 blijven we dan ook investeren in hostmanship: Het integraal verbeteren van de beleving van onze bezoekers. Denk hierbij aan het trainen van medewerkers met klantcontact, maar ook een optimale inrichting van de publieksruimtes,

zodat inwoners zich vanaf de eerste stap gezien en geholpen voelen.

Bedrijfsvoering

Adequate beveiliging van onze gegevens en bijbehorende systemen is één van onze belangrijkste speerpunten. Vanuit de gemeentelijke organisatie wordt erop gestuurd dat door onze ICT-leveranciers de juiste technische maatregelen worden getroffen met betrekking tot de informatiebeveiliging van onze systemen. We volgen de relevante wet- en regelgeving en investeren in verbetering waar nodig. Dit toetsen we onder meer via de landelijke ENSIA-methodiek, een onafhankelijke IT-auditor en onze accountant. We blijven events, zoals Hack050 in oktober 2024, organiseren op het gebied van informatieveiligheid ter vergroting van de interne en externe bewustwording.

Op het gebied van data-ethiek zijn in 2024 belangrijke stappen gezet. Voorbeelden hiervan zijn het opgestelde algoritmeregister en de ontwikkeling van een datastrategie- en gegevensmanagementstrategie. 2025 staat in het teken van het uitvoeren van deze strategieën en het verder werken aan de datavolwassenheid van de organisatie, door blijvend te investeren in data-ethiek en het opleiden van medewerkers in dit vakgebied. Ook is de ethische commissie voor data & technologie opgericht, op verzoek van uw raad. In 2025 volgt een eerste evaluatie van de commissie, de adviezen en werkwijze.

Om onze administratie dienstbaarder te maken aan het primaire proces, implementeren we een nieuw financieel systeem, professionaliseren we onze administratieve werkprocessen en onderzoeken we de mogelijkheden om generatieve AI toe te passen.

Vanuit ons inkoopbeleid dragen we bij aan de groei van onze gemeente. Dit doen we door de inzet van het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI). In 2025 gaan we verder met de uitvoering van dit actieplan, waar we in 2024 mee zijn gestart. We willen een diverse en inclusieve werkgever zijn, waar iedereen zich thuis én veilig voelt. Waarin we elkaar accepteren en respecteren, ongeacht afkomst, geloofsovertuiging, geaardheid of andere diversiteitskenmerken. Dit doen we door verder uitvoering te geven aan het actieplan diversiteit & inclusie 2024-2025.

We hebben aandacht voor onze uitvoeringskracht, zodat de gemeentelijke organisatie deze grote ontwikkelingen in een snel veranderende samenleving het hoofd kan bieden. Daartoe is in 2024 de onderzoeks- en analysefase afgerond van de gemeentelijke organisatieontwikkelingsopdracht. De aanbevelingen uit deze fase werken we uit in 2025.

Europese subsidies

We hebben een sterk netwerk in Europa opgebouwd ten aanzien van de beleidsterreinen energie, waterstof, klimaatadaptatie, participatie, mobiliteit en voedsel. Daarbij hebben we ervaring in verschillende Europese regelingen en staan we bekend als een betrouwbare Europese partner.

In 2025 willen we blijven werken aan Europese projectverwerving en ons eigen netwerk uitbreiden op basis van de prioriteiten uit het coalitieakkoord en zetten we in op het verder professionaliseren van onze eigen organisatie en uitbreiden van onze interne Europese expertise.

Programma 4 Dienstverlening en Bestuur

Programma 1 Economie en Ruimte

Programma 2 Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3 Vitaal en Sociaal

Programma 4 Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1 Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

Paragraaf 2 Klimaat

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)	Rekening 2023	Actuele begroting 2024	Primitieve begroting 2025
Baten	975,7	962,1	980,1
Lasten	261,3	270,2	259,1
Totaal Programma 4 Dienstverlening en Bestuur	714,4	691,9	721,0

Intensiveringen 2025

(bedragen x € 1 duizend)

Niet realiseren taakstellingen standaardisatie & rationalisatie	973
Niet realiseren taakstelling onderhoud	442
Licentiekosten M365	368
Herwaardering en formatie uitbreiding team griffie	172
Formatie digitale toegankelijkheid	40
Tekort Wijkvernieuwing	1.000
Overhead van intensiveringen met formatie uitbreiding (trap op)	1.017
Strategische investeringsagenda	1.000
Totaal programma Dienstverlening en Bestuur	5.012

Paragraaf 1 Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

Programma 1 Economie en Ruimte

Programma 2 Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3 Vitaal en Sociaal

Programma 4 Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1 Wijkontwikkeling en wijkvernieuwing

Paragraaf 2 Klimaat

Met gebiedsgericht werken verbinden we de programma's met de opgaven in wijken en dorpen en initiatieven van inwoners. Door ongelijk te investeren in gelijke kansen, gaan we aan de slag om de verschillen tussen wijken met relatief veel draagkracht en de kwetsbaardere wijken te verkleinen. De middelen zijn ondergebracht in programma 4.

Om financieel inzicht te bieden, zoals met de Motie 'Wijkvernieuwing gebiedsgericht financieel uitwerken' zijn onder Wijkontwikkeling de middelen per gebied uitgesplitst. De inzet met de wijkvernieuwing in de noordelijke wijken is onder dat budget te vinden. Bij de presentatie van de uitvoeringsprogramma's begin 2025 wordt ook het budget per wijk inzichtelijk.

Wat gaan we doen in 2025:

Iedereen in de gemeente Groningen heeft evenveel recht op een plek waar je fijn en veilig kunt opgroeien, wonen, werken en leren. Toch is er voor bewoners in de noordelijke wijken nog steeds sprake van minder goede omstandigheden dan in andere wijken. Daarom blijven we hier investeren met onze wijkvernieuwing. Dat dit z'n vruchten afwerpt is te zien aan de positieve ontwikkeling van bijvoorbeeld Selwerd en Oosterparkwijk. Maar het is nog niet genoeg, dat zien we bijvoorbeeld in de ontwikkeling van Vinkhuizen. Daarom gaan we de wijkvernieuwing verbreden naar Vinkhuizen, waar we met een buurtaanpak de

coördinatie van investeringen in de openbare ruimte, verduurzaming en sociale cohesie gaan oppakken.

In de noordelijke wijken is er sprake van een concentratie van kwetsbare huishoudens met vaak gestapelde problematiek. Daarom werken we samen in de Maatschappelijke Coalitie Groningen-Noord met bewoners, woningcorporaties, politie, welzijnsorganisaties, werkgevers, onderwijsinstellingen, en het Rijk aan betere kansen voor de inwoners. Onze doelen voor de komende 20 jaar zijn vastgelegd in het Ambitiedocument. In het uitvoeringsprogramma zijn de interventies voor de komende vier jaar uitgewerkt. Onze gemeentelijke inzet organiseren we met onze wijkvernieuwing. Voor Selwerd, De Hoogte en Indische buurt, Beijum, Lewenborg en De Wijert werken we aan nieuwe uitvoeringsprogramma's 2025-2026.

Elke wijk heeft continue aandacht nodig. Daarom blijven we integraal werken aan de opgaven in de gebiedsagenda's. Voorbeelden van projecten die we in 2025 gaan uitvoeren zijn; In het Centrum hebben we aandacht voor overlast rondom de Gele Loper en starten we met nieuwe projecten uit het uitvoeringsprogramma 'Ruimte voor jou'. In Oosterparkwijk start de verbouwing van het wijkcentrum bij Van Houten. In het Stadspark starten we met de pilot om in de vijver te kunnen zwemmen. In wijkvernieuwingswijk Selwerd verplaatst de aandacht

zich naar Selwerd Oost met de aanleg van warmtenet, herinrichting en verduurzaming van particulier bezit. Tot slot worden in Haren en Ten Boer de dorpsagenda's opgesteld en werken we voor de kleine dorpen aan de ontwikkelstrategie Wonen in de kleine kernen.

Zeggenschap en wijk- en dorpsdemocratie

We vinden het belangrijk dat inwoners beter zeggenschap krijgen en dat wij als gemeente participatie goed regelen. Begin 2025 wordt het beleidskader participatie en de participatieverordening ter besluitvorming aan uw raad aangeboden.

Nu we weten wat ons beleidskader is, kunnen we in beeld brengen wat de ontwikkelopgave is om participatie nog beter in de ambtelijke organisatie te borgen. We blijven leren van participatie zoals met het Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie, jongerenparticipatie en de Stem van Groningen. De behoefte aan leren en borgen van participatie is ook ingebracht in het Europese project Speak Up. De geleerde lessen uit Groningen en andere landen in de North Sea regio kunnen we tot eind 2026 hierin betrekken.

Programma 1
Economie en Ruimte

Programma 2
Leefomgeving en Veiligheid

Programma 3
Vitaal en Sociaal

Programma 4
Dienstverlening en Bestuur

Paragraaf 1
Wijkontwikkeling en
wijkvernieuwing

Paragraaf 2
Klimaat

De paragraaf bestaat uit de grote thema's die samen het duurzaamheidsbeleid vormen. We hebben al onze doelen en activiteiten teruggebracht in de onderwerpen klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. De middelen en activiteiten voor de opgave zijn ondergebracht in de vier programma's.

Wat gaan we doen in 2025:

Een CO₂-neutrale gemeente in 2035 betekent dat we dan fors energie besparen en alleen 100% hernieuwbare energie gebruiken. Deze hernieuwbare energie willen we zoveel mogelijk in onze eigen gemeente opwekken. In oktober 2024 ontvangt uw raad de concept Routekaart Groningen CO₂ neutraal 2035 met een wensen en bedenkingenbrief. We kiezen ervoor nu in actie te komen om Groningen voor te bereiden en aan te passen aan het veranderende klimaat. Ons doel is dat de gemeente Groningen in 2050 klimaatbestendig is.

Klimaatmitigatie

In [de Routekaart Groningen CO₂ neutraal 2035](#) is doorgerekend en vastgesteld dat in 2035 60% van lokaal duurzaam opgewekte energie van de zon afkomstig is. Om dit doel te behalen leggen we in het omgevingsplan vast dat zonnepanelen bij nieuwbouw de standaard is, maken we via Groningen Werkt Slim afspraken met de bedrijvenverenigingen om geschikte bedrijfsdaken te voorzien van zonnepanelen.

Het jaar 2025 zal wat betreft windenergie in het teken staan van de ontwikkeling van Windpark Roodehaan, in samenwerking met de lokale MEERdorpen energiecoöperatie. De inzet is om begin 2026 de benodigde vergunningen aan te kunnen vragen. Als Hydrogen Valley speelt de regio Groningen een sleutelrol in de toepassing van waterstof in mobiliteit, klimaattransitie en economische ontwikkeling. We gaan Groningen nationaal en internationaal nog beter positioneren als regio waar de waterstofeconomie kan en moet landen. Dat doen we in 2025 door de waterstofketen aan te jagen middels pilotprojecten en door onszelf actief te laten zien in binnen- en buitenland.

In 2025 verwacht WarmteStad 1330 nieuwe aansluitingen te realiseren. De meest recente ontwikkelingen zijn te vinden in het raadsvoorstel vervolginvestering warmtenet Noordwest fase 2a en verkenning 2b jun 2023 en raadsvoorstel warmteplan De Suikerzijde Groningen nov 2023. Vanuit de Wijkenergieaanpak gaan we verder in de wijken waar we al bezig zijn. In Noordwest wordt het warmtenet verder uitgerold, dit doen we op een integrale manier. Dat wil zeggen dat we dit combineren met andere opgaven waar mogelijk. Voor de wijken Vinkhuizen, Paddepoel, Selwerd, Kostverloren en Tuinwijk wordt in 2025 een wijkenergieplan opgeleverd.

[De aanpak energiearmoede voor de huurders en woningeigenaren](#) bestaat uit een aantal sporen.

In 2025 worden spoor 1 en 2 voortgezet met extra inzet op specifieke doelgroepen zoals VVE's en particuliere verhuur, spoor 3 wordt vanuit maatregel 29 Nij Begun gefinancierd en spoor 4 is afgerond. Samen met de woningcorporaties worden de mogelijkheden verkend voor het ondersteunen van huurders bij het omlaag brengen van de energierekening zoals het plaatsen van zonnepanelen en het vervangen van gas- door inductie-kookplaten. In juli 2024 heeft uw raad [een voortgangsrapportage](#) voor deze aanpak ontvangen. Naast aandacht voor inwoners, blijven we ook bedrijven adviseren over besparingsmogelijkheden en continueren we de energieloketten van Groningen Werkt Slim en Duurzaam Groningen.

Klimaatadaptatie

Om in 2050 klimaatbestending te zijn moeten we wateroverlast voorkomen, hittestress voorkomen en verminderen, de ruimtelijke kwaliteit verbeteren om de schade door droogte en extreem weer te beperken en kwetsbare groepen extra beschermen. De uitwerking van onze doelen en strategie staat beschreven in [de uitvoeringsagenda Groningen Klimaatbestendig 2020-2024](#). In 2024 zijn we gestart met de herijking van de uitvoeringsagenda, de vaststelling hiervan volgt naar verwachting het eerste kwartaal van 2025. Daarnaast nemen we vanuit het Programma Water- en Riolering (PWR 2025-2029) naast de instandhouding van een doelmatig (afval)watersysteem, maatregelen waarmee we de openbare ruimte aanpassen aan het veranderende klimaat.

Financieel perspectief

De maatschappelijke opgaven voor de gemeente zijn groot. Op gebieden als bestaanszekerheid, veiligheid, beheer en onderhoud, energietransitie, maatschappelijk vastgoed en de organisatie nemen de kosten toe. Ook de zorgkosten nemen hard toe, vooral bij de jeugdzorg. Daarbij moeten gemeenten ook viade hervormingsagenda nog een forse besparing op de zorgkosten realiseren.

Tegelijkertijd hebben we de komende jaren een grote investeringsopgave in gebiedsontwikkeling, cultuur- en sportvoorzieningen, energietransitie en vervanging & verduurzaming van vastgoed. Dit zijn projecten die essentieel zijn voor het op peil houden van het voorzieningenniveau in stad en regio. Deze investeringsopgave maken we inzichtelijk in de strategische investeringsagenda. Daarmee kunnen we alle projecten periodiek en in samenhang beschouwen en zo een goede afweging maken.

De opgaven voor de gemeente zijn dus groot. Aan de andere kant staan de financiën van de gemeenten onder druk. Het Rijk blijft vasthouden aan een algemene korting op het gemeentefonds, zonder dat hier een reële besparingsmogelijkheid tegenover staat. Landelijk gaat het om een korting van 2,3 miljard euro vanaf 2026. Voor de gemeente Groningen leidt dit tot een structurele verlaging van 33 miljoen euro. Daar komt bij dat gemeenten wettelijke taken opgelegd krijgen van het Rijk, zonder dat daar voldoende budget tegenover staat. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de jeugdzorg.

Zonder die korting, zijn we in staat om met relatief eenvoudige maatregelen een sluitende meerjarenbegroting op te stellen, waarbij we tevens hebben voorzien in de dekking van de kapitaallasten voor strategische investeringsprojecten waar we de komende jaren een besluit over moeten nemen. Met die korting lukt ons dat niet. Het komen tot een reëel meerjarenperspectief wordt daarmee een steeds grotere uitdaging.

De financiële strategie zoals opgenomen in de voorjaarsbrief 2024 hebben we als uitgangspunt gehanteerd bij het opstellen van de ontwerpbegroting 2025.

- In de begroting lossen we alleen de bijna onontkoombare knelpunten op en voor de overige opgaven kijken we naar externe middelen of herprioritering binnen bestaande budgetten. Alleen als dit niet mogelijk is overwegen we de inzet van incidentele middelen.
- Voor alle strategische investeringsprojecten beoordelen we nut en noodzaak en onderzoeken we welke keuzemogelijkheden we hebben. De uitkomsten nemen we mee in de begroting.
- De structurele financiering door het rijk moet toereikend zijn om de gemeentelijke taken op een goede manier uit te kunnen voeren. We blijven ons hier samen met de VNG voor inzetten.
- We moeten ons voorbereiden op de situatie dat het Rijk de korting op het gemeentefonds niet terugdraait. Voor de komende drie jaar kunnen we met relatief makkelijke maatregelen een sluitend beeld presenteren.
- Voor de langere termijn lukt dit niet. Zonder extra rijksmiddelen ontstaat vanaf 2028 een structureel en oplopend tekort en moeten we bezuinigen. Hiervoor brengen we de keuzemogelijkheden in beeld. We kijken eerst naar de taken die we in medebewind voor het Rijk uitvoeren. Vervolgens kijken we naar de gemeentelijke taken en het verhogen van de gemeentelijke inkomsten.
- Begin 2025 verwachten we de raad te kunnen informeren over de mogelijke maatregelen.
- Bij de voorjaarsbrief 2025 laten we zien welke maatregelen nodig zijn voor een reële meerjarenbegroting. In het voorjaarsdebat 2025 kan uw raad zich hierover uitspreken.

Financieel meerjaren beeld

Begrotingsadvies VNG

Voor de begroting 2025 heeft de VNG een begrotingsadvies gegeven. De belangrijkste punten hieruit zijn:

1. Zorg voor een reëel en structureel sluitende begrotingsjaar 2025, waarbij rekening is gehouden met de extra incidentele korting op het gemeentefonds in 2025.
2. Stel voor de jaren 2026-2028 een reële begroting op, waarbij wordt uitgegaan van het benodigde voorzieningenniveau op basis van gemeentelijke afwegingen. Deze reële begroting zal mogelijk leiden tot tekorten.
3. Inventariseer voor eventuele tekorten in de meerjarenbegroting mogelijke ombuigingen en kijk daarbij in eerste instantie naar medebewindstaken. Benoem de financiële en inhoudelijke consequenties van deze mogelijke ombuigingen.
4. Maak een realistische inschatting van de kosten van de jeugdzorg, rekening houdend met de in de hervormingsagenda opgenomen acties en laat eventuele tekorten zien.

De ontwerpbegroting 2025 sluit aan bij het advies van de VNG. We hebben een realistische meerjarenbegroting opgesteld, waarin we de structurele korting op het gemeentefonds vanaf 2026 en de incidentele korting in 2025 hebben verwerkt.

Onze bestuurlijke afwegingen bij het opstellen van de ontwerpbegroting 2025 hebben geleid tot het volgende financiële perspectief in de ontwerpbegroting 2025:

Meerjarenbegroting (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Actueel meerjarenbeeld	11.719	9.221	11.717	4.080	738	169
Bijna onontkoombare knelpunten begroting 2025	-10.804	-10.367	-10.468	-12.021	-11.841	-11.841
Overige knelpunten begroting 2025	-15.893	-9.744	-3.672	-388	-338	-338
Strategische investeringsagenda	-1.000	-5.000	-10.000	-15.000	-20.000	-29.000
Tussenstand meerjarenbegroting 2025-2030	-15.978	-15.890	-12.423	-23.279	-31.441	-41.010
Dekkingsbronnen						
Korte termijn maatregelen reële begroting 2025:						
- Flexibele begrotingsruimte	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
- Maatregelen korte termijn zonder grote consequenties	5.978	5.978	5.628	4.228	3.278	3.328
Maatregelen langere termijn (vanaf 2028)				pm	pm	pm
Mogelijke ontwikkelingen meerjarenbegroting	15.978	15.978	15.628	14.228	13.278	13.328
Doorkijk meerjarenbegroting	0	88	3.205	-9.051	-18.163	-27.682

In de ontwerpbegroting 2025 pakken we de maatschappelijke opgaven zo goed mogelijk op. Door de beperkte financiële ruimte, kunnen we niet alle opgaven structureel oplossen.

Voor de strategische investeringsagenda nemen we een structurele financiële reservering op in de ontwerpbegroting 2025. Met deze structurele financiële reservering kunnen we de jaarlijkse kosten dekken van de strategische investeringsprojecten waarover op kortere termijn besloten moet worden. Daarnaast voegen we middelen toe aan de reserve sparen voor de toekomst, ter dekking van de incidentele opgave bij strategische investeringsprojecten.

Om een sluitende begroting 2025 te kunnen presenteren wordt gekeken welke maatregelen we kunnen nemen om de lasten te verlagen of de baten te verhogen. Voor de korte termijn, kunnen we volstaan met een aantal relatief makkelijke maatregelen. In tegenstelling tot andere gemeenten is het nog niet nodig al in 2026 en 2027 verdergaande maatregelen te nemen. Als de korting van het Rijk blijft staan, zijn vanaf 2028 pijnlijke maatregelen nodig. Hiervoor brengen we de keuzemogelijkheden in beeld.

Uit bovenstaand financieel perspectief blijkt dat we er in geslaagd zijn in 2025, 2026 en 2027 een sluitende begroting te presenteren. Vanaf 2028 is er sprake van een structureel tekort dat in de daarop volgende jaren hard oploopt. Dit tekort wordt voor het overgrote deel veroorzaakt door de korting van het Rijk. De ontwerpbegroting 2025 sluit aan bij het begrotingsadvies van de VNG (zie kader hiernaast).

In het vervolg van deze begroting in 't kort gaan we nader in op de verschillende onderdelen van het financieel perspectief.

Financieel meerjaren beeld

Ontwikkelingen gemeentefinanciën

Zoals al benoemd voert het Rijk vanaf 2026 een eenzijdige korting door op het gemeentefonds, zonder duidelijkheid te geven hoe gemeenten met deze dalende inkomsten om moeten gaan. We blijven ons hard maken voor betere gemeentefinanciën door bij de VNG aan te dringen op een kritische houding richting de rijksoverheid. We werken nauw samen met andere (grote) gemeenten. We zetten ons ook eigenstandig in door bijvoorbeeld onze zorgen op dit onderwerp te delen met leden van de Tweede Kamer.

In mei 2024 heeft de VNG in de algemene ledenvergadering uitgesproken dat de VNG blijft werken aan een totaaloplossing voor een solide, stabiele en duurzame financiële positie van gemeenten met een balans in taken en beschikbare middelen en voldoende beleidsvrijheid. Het teruggeven van taken kan onderdeel uitmaken van de gesprekken hierover. Daarbij is ook afgesproken dat als taken en middelen in het regeerprogramma van het nieuwe kabinet onvoldoende in balans zijn ook andere mogelijkheden worden verkend.

Het kabinet heeft aangegeven dat er nu geen extra geld voor gemeenten komt en de bespreking tussen Rijk en VNG over taken en middelen moet worden verdiept. Samen met de VNG en andere gemeenten blijven we ons actief inzetten om taken en middelen in balans te brengen.

Het meerjarenbeeld laat de ontwikkeling van de gemeentefinanciën zien, zonder rekening te houden met (nieuwe) opgaven. In het meerjarenbeeld zitten alleen posten waar de gemeente geen invloed op kan uitoefenen. De belangrijkste zijn de actualisatie van de algemene uitkering, het effect van loon- en prijsontwikkelingen, de verwachte ontwikkeling van de rente en de aanpassing van de gemeentelijke bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

Actueel meerjarenbeeld

Het actueel meerjarenbeeld is verbeterd ten opzichte van het beeld in de voorjaarsbrief.

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Meerjarenbeeld voorjaarsbrief 2024	7.908	7.076	9.706	2.128	-1.214	-1.783
Actueel meerjarenbeeld	11.719	9.221	11.717	4.080	738	169

Gemeentefonds

In de voorjaarsnota 2024 van het Rijk is de oploop van de opschalingskorting geschrapt en kondigde het Rijk een extra korting op het gemeentefonds aan in 2025. Ook werd duidelijk dat we vanaf 2026 een aanvullende indexatie voor volume ontwikkelingen bij de WMO zorgkosten ontvangen. De voorjaarsnota 2024 van het Rijk is uitgewerkt in de meicirculaire 2024 en is opgenomen in het actuele meerjarenbeeld. De septembercirculaire 2024 wordt niet in de ontwerpbegroting 2025 verwerkt.

Naast de wijzigingen uit de meicirculaire 2024 hebben we ook een aantal verdeelmaatstaven voor het gemeentefonds geactualiseerd. Een toename van het aantal inwoners en het aantal eenpersoonshuishoudens leidt tot een hogere algemene uitkering voor Groningen in 2025. Op basis van een nadere beoordeling kunnen we bepalen of de verhoging van de algemene uitkering structureel doorwerkt.

Overige ontwikkelingen

Uit een actualisatie van de toerekening van de overheadkosten aan de tarieven blijkt dat er ruim 0,9 miljoen euro meer overheadkosten aan de tarieven (en dus minder aan de algemene middelen) moet worden toegerekend. Dit leidt tot een voordeel in het meerjarenbeeld.

Opgaven ontwerp begroting 2025

Gezien de financiële stand van zaken en de grote opgaven, zal de focus de komende tijd liggen op het komen tot een reële begroting voor 2025 en verder. Bijna onontkoombare knelpunten moeten worden opgelost en we zullen ruimte moeten vinden voor noodzakelijke investeringen die voortkomen uit de strategische investeringsagenda.

In onderstaand overzicht laten we zien welke middelen we beschikbaar stellen in de ontwerpbegroting 2025.

Opgaven en knelpunten ontwerpbegroting 2025 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Bijna onontkoombare knelpunten	-10.804	-10.367	-10.468	-12.021	-11.841	-11.841
Overige opgaven en knelpunten	-15.893	-9.744	-3.672	-388	-338	-338
Totaal opgaven	-26.697	-20.111	-14.140	-12.359	-12.179	-12.179

Bijna onontkoombare knelpunten

In de voorjaarsbrief hebben we u al geïnformeerd over de bijna onontkoombare knelpunten. Voor de bijna onontkoombare knelpunten stellen we extra middelen beschikbaar in de ontwerpbegroting 2025.

Deze knelpunten tellen op tot bijna 11 miljoen euro in 2025 en structureel tot bijna 12 miljoen euro vanaf 2028. De grootste knelpunten doen zich voor bij de jeugdzorg, de invoering van de Omgevingswet, armoede- en minimaregelingen, maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, huiselijk geweld en op het gebied van ICT.

Overige opgaven en knelpunten

Bij de overige knelpunten hebben we gekeken naar mogelijkheden voor dekking binnen bestaande budgetten. Bijvoorbeeld bij een aantal knelpunten op het gebied van werk en participatie (zoals de basisbanen, afspraakbanen en de instroom nieuw beschut) zijn we er in geslaagd de structurele kosten binnen de beschikbare middelen op te lossen. In de eerste jaren is hier nog wel een incidentele aanvulling nodig.

In de begroting 2024 hebben we gesubsidieerde instellingen eenmalig extra gecompenseerd voor de hoge loon- en prijsstijgingen. Vervolgens hebben we de systematiek voor het aanpassen van de subsidies aan loon- en prijsstijgingen tegen het licht gehouden. Hieruit blijkt dat er 4 miljoen euro structureel kan worden vrijgespeeld. Dit komt voor een belangrijk deel doordat middelen voor de indexering van het budget voor Maatschappelijke Opvang / Vrouwenopvang (MO/VO) wel zijn toegevoegd, maar nog niet nodig waren.

De structurele ruimte van 4 miljoen euro wordt in de begroting 2025 ingezet voor een aanvulling van het budget voor gesubsidieerde instellingen (1,8 miljoen euro structureel) en een structurele indexering van de budgetten voor MO/VO (2,2 miljoen euro structureel). De middelen die in de jaren 2025-2027 nog niet nodig zijn, voegen we toe aan het financieel perspectief zoals opgenomen in de ontwerpbegroting 2025.

Opgaven ontwerp begroting 2025

We heffen de reserve op en laten de indexering van de budgetten voor gesubsidieerde instellingen in het vervolg via het meerjarenbeeld lopen. De incidentele ruimte in de reserve accres instellingen is 8 miljoen euro. Een deel hiervan (1,5 miljoen euro) wordt ingezet voor een risicobudget voor gesubsidieerde instellingen. Daarnaast stellen we hiervan 2 miljoen euro (500 duizend euro per jaar in 2025-2028) beschikbaar voor uitvoering van de nieuwe cultuurnota 2025-2028. De resterende middelen voegen we toe aan de reserve sparen voor de toekomst, ter dekking van de incidentele opgave die voortkomt uit de strategische investeringsagenda.

Naast de hiervoor genoemde knelpunten die gedekt kunnen worden binnen de bestaande begroting, vinden we het noodzakelijk voor een aantal overige opgaven extra middelen beschikbaar te stellen. Hierbij is bijvoorbeeld sprake van investeringen die toekomstige knelpunten voorkomen of verlagen of knelpunten gerelateerd aan afspraken uit het coalitieakkoord of eerdere uitspraken van de raad.

We dekken de overige knelpunten zoveel mogelijk incidenteel, binnen de beschikbare ruimte die het financieel perspectief biedt. Door opgaven incidenteel op te lossen, beperken we het structurele tekort na 2025. Maar we lopen hier wel een risico dat opgaven na 2025 weer terugkomen. In enkele uitzonderingsgevallen stellen we structureel middelen beschikbaar.

De grootste opgaven en knelpunten waarvoor we middelen beschikbaar stellen zijn: de energietransitie, de ontwikkeling van op waarden gestuurd beheer van de leefomgeving, de pandenbrigade, een tekort op de loonkostensubsidie, preventie en transformatie van de jeugdzorg, het open kunnen houden van zwembaden in de dorpen en de wijkvernieuwing.

In de ontwerpbegroting 2025 staat in het hoofdstuk Financiële positie bij het onderdeel Financieel meerjarenbeeld een toelichting op alle opgaven en knelpunten.

Strategische investeringsagenda

De komende jaren hebben we een grote investeringsopgave in gebiedsontwikkeling, cultuur- en sportvoorzieningen, energietransitie en vervanging & verduurzaming. Deze projecten zijn essentieel voor het op peil houden van het voorzieningenniveau in stad en regio. Deze grote investeringsopgave en het onzekere perspectief in de komende jaren was aanleiding voor het opstellen van de strategische investeringsagenda. De raad is in meerdere sessies geïnformeerd over de strategische investeringsagenda. De vertaling in de begroting lichten we hieronder toe.

Met de strategische investeringsagenda kunnen we alle projecten periodiek en in samenhang beschouwen en zo een goede afweging maken. De strategische investeringsagenda helpt ons om de komende jaren slim en verantwoord te investeren. Hiermee krijgen we vroegtijdig zicht op de (financiële) effecten van de investeringsprojecten, zodat we tijdig en integraal kunnen bespreken welke projecten we kunnen starten en ook kunnen realiseren.

De daadwerkelijke uitvoering van de strategische investeringsprojecten is afhankelijk van veel factoren. De onzekerheid over omvang en fasering van de investeringen is groot. We actualiseren de strategische investeringsagenda jaarlijks, om zo steeds meer grip te krijgen op de ramingen. De consequenties voor de begroting bepalen we elk jaar door onderscheid te maken tussen investeringsprojecten die de begroting raken (en waarvoor in de begroting middelen gereserveerd moeten worden) en projecten waarvan op langere termijn middelen beschikbaar moeten komen.

Projecten raken de begroting als we verwachten op korte termijn een (investerings-)besluit aan de raad voor te leggen en hiervoor aanvullende middelen nodig zijn. De projecten die de begroting 2025 kunnen raken, zijn ook toegelicht in de brief aan de raad over de voortgang strategische investeringsopgaven (update juni 2024).

Op basis van een nadere beoordeling van de projecten die de begroting raken, hebben we een inschatting gemaakt hoeveel extra middelen daarvoor nodig zijn. Het gaat om de projecten: Nieuw muziekcentrum, Martiniplaza, Museum aan de A, Westelijke ringweg, masterplan sportvoorzieningen, Meerstad Noord en de gebiedsontwikkelingen Kardinge, Stationsgebied en Meerstad. In een bijlage bij de ontwerpbegroting 2025 geven we een specificatie van de benodigde middelen per project.

Daarnaast hebben we ook een inschatting gemaakt van het effect van een hogere marktrente op de jaarlijkse kosten. Het gaat alleen om een financiële reservering. Voor diverse projecten, zoals Kardinge en het nieuwe Muziekcentrum moeten nog keuzes worden gemaakt. Dit is nader toegelicht in de eerder genoemde brief.

Voor de dekking van de jaarlijkse lasten nemen we een structurele financiële reservering op in de begroting 2025. Het verloop van de structurele reservering is als volgt:

Strategische investeringsagenda (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Financiële reservering begroting 2025	-1.000	-5.000	-10.000	-15.000	-20.000	-29.000

Deze structurele reservering loopt van 1 miljoen euro in 2025 tot 29 miljoen euro in 2030. In de jaren tot 2030 laten we de financiële reservering stapsgewijs toenemen. Op basis van onze huidige inschattingen is de financiële reservering in de tussenliggende jaren (vooral 2026-2028) nog niet helemaal nodig. Dit geeft enige ruimte voor onvoorziene kosten. Als de financiële reservering in een jaar niet volledig wordt gebruikt, voegen we de resterende middelen toe aan de reserve sparen voor de toekomst.

We merken op dat bij het bepalen van de financiële reservering alleen rekening is gehouden met de projecten die de begroting 2025 raken omdat ze de komende periode om een besluit vragen. De financiële reservering is dus lang niet voldoende voor het uitvoeren van de totale strategische investeringsagenda en zal op termijn aangevuld moeten worden.

Bij een aantal strategische investeringsprojecten is sprake van een incidentele opgave. Het gaat (op dit moment) om de gebiedsontwikkelingen Kardinge, Stationsgebied en Meerstad. We hebben daarvoor de bestaande reserves nog eens goed tegen het licht gehouden. We stellen voor om middelen toe te voegen aan de reserve sparen voor de toekomst.

Als er een investeringsbesluit voor de genoemde projecten uit de strategische investeringsagenda aan de raad wordt voorgelegd, kan voor de dekking van de structurele kosten een beroep worden gedaan op de financiële reservering. Voor dekking van de incidentele kosten kijken we in eerste instantie naar de reserve sparen voor de toekomst. Voor de afspraken rondom de strategische investeringsagenda stellen we in 2025 een kader op. Dit kader leggen we in 2025 ter besluitvorming voor aan de raad.

Proces reële begroting 2025 en verder

We moeten ons voorbereiden op de situatie dat het Rijk de korting op gemeenten niet terugdraait. Gelet op de extra incidentele korting in 2025 op het gemeentefonds, zijn al vanaf 2025 maatregelen nodig voor een sluitende meerjarenbegroting. We maken daarbij onderscheid tussen de korte en langere termijnmaatregelen.

Korte termijn

Voor de korte termijn kijken we op basis van de ervaringen van de afgelopen jaren op welke terreinen we zonder grote consequenties budgetten kunnen verlagen. Daarbij kijken we ook hoe we rekening kunnen houden met ruimte in de begroting omdat in de praktijk uitgaven altijd achterblijven bij de verwachtingen. We verwachten dat we met dezemaatregelen tot en met 2027 een sluitend beeld kunnen presenteren. Deze maatregelen hebben we opgenomen in de ontwerpbegroting 2025.

Langere termijn

Als de korting van het Rijk in stand blijft zijn voor de langere termijn na 2027 verdergaande maatregelen nodig. Daarbij kijken we in eerste instantie naar de taken die we in medebewind voor het Rijk uitvoeren. Zoals eerder toegelicht pakken we dit landelijk op met de VNG en andere gemeenten. Indien we niet in staat zijn hiermee het volledige tekort op te lossen, moeten we kijken naar een besparing op gemeentelijke taken, waarbij de gemeente beleidsvrijheid heeft bij de uitvoering. We merken hierbij op dat dit in alle gevallen gaat om pijnlijke maatregelen waar we zelf nooit voor zouden kiezen, maar waar we nu, gedwongen door het Rijk, toch over na moeten denken. Het gaat bijvoorbeeld om taken op het gebied van veiligheid, wonen, onderwijs, armoede- en minimabeleid, sport, cultuur, energie werk en participatie.

Bij de inventarisatie van mogelijke maatregelen, kijken we ook naar de besparingsmogelijkheden op de organisatie en naar de mogelijkheden om de gemeentelijke inkomsten te verhogen. Het verhogen van de gemeentelijke inkomsten zal leiden tot hogere lasten voor onze inwoners, bijvoorbeeld via de parkeertarieven, toeristenbelasting of de onroerend zaakbelasting (OZB). We vinden dit onwenselijk, maar door de korting van het Rijk zijn we genoodzaakt alle oplossingsmogelijkheden in beeld te brengen en kunnen we een lastenstijging mogelijk niet voorkomen.

We verwachten uw raad begin 2025 te kunnen informeren over de mogelijke maatregelen. Op basis van het actuele financiële beeld en de geactualiseerde strategische investeringsagenda, kunnen we in de voorjaarsbrief 2025 inzichtelijk maken, welke keuzes noodzakelijk zijn om tot een reële meerjarenbegroting te komen. Op dat moment zal er ook meer duidelijkheid zijn over de koers van het nieuwe kabinet en de financiële consequenties daarvan voor gemeenten. Uw raad kan zich hier in het voorjaarsdebat 2025 dan over uitspreken.

Weerstandsvermogen

Bij de uitvoering van de gemeentelijke taken en investeringsprojecten lopen we risico's. Het weerstandsvermogen moet ons in staat stellen om het effect van risico's op te kunnen vangen, zonder dat we direct moeten ingrijpen in de lopende begroting, bijvoorbeeld door activiteiten of projecten stop te moeten zetten.

De grootste risico's van de gemeente zitten bij de grondexploitaties en de zorgkosten. Bij het opstellen van de ontwerpbegroting 2025 is het weerstandsvermogen geactualiseerd voor de jaren 2025-2028. Dit geeft het volgende beeld:

Weerstandsvermogen

	2025	2026	2027	2028
Ratio weerstandsvermogen ontwerpbegroting 2025	150%	134%	137%	127%
Ratio weerstandsvermogen gemeenterekening 2023	138%	112%	108%	
Streefwaarde	100%	100%	100%	100%

Aandeel reserves ontwerpbegroting 2025	79%	70%	73%	68%
Aandeel reserves gemeenterekening 2023	73%	59%	57%	
Streefwaarde	50%	50%	50%	50%

Met de huidige inschatting van de risico's en reserves zitten we de komende jaren boven de streefwaarden. Dit biedt flexibiliteit om tegenvallers op te kunnen vangen.

We houden echter nog geen rekening met de strategische investeringsagenda. Door de uitvoering van projecten uit de strategische investeringsagenda zal het risicoprofiel sterk gaan toenemen. Bij een realisatiebesluit van een investeringsproject en de daadwerkelijke uitvoering ervan, neemt het gemeentelijk risico toe.

De start van nieuwe projecten verhoogt dus het gemeentelijk risico en verslechtert de ratio's van het weerstandsvermogen. Op termijn is aanvulling van de reserves nodig om de hogere risico's op te kunnen vangen.